

УДК 811.161.2'373.45(477.87):811.511.141
 DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.3.9>

**A MAGYAR LEXIKAI KÖLCSÖNZÉSEKRŐL
 AZ UKRÁN NYELVBEN KÁRPÁTALJÁN**

**THE EFFECT OF HUNGARIAN AS THE LANGUAGE OF ENVIRONMENT
 TO UKRAINIAN LANGUAGE IN TRANSCARPATHTIA**

Zékány Krisztina,

orcid.org/0000-0002-1928-8361

a filológiai tudományok kandidátusa, docens,

Ungvári Nemzeti Egyetem

Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézet

Magyar Filológiai Tanszék;

tudományos főmunkatárs,

Magyarsághkutató Intézet Magyar Nyelvtörténeti Kutatóközpont

Pilás Marina,

orcid.org/0000-0002-4860-5274

őelőadó,

Ungvári Nemzeti Egyetem

Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézet Magyar Filológiai Tanszék

The interaction of languages in the case of Transcarpathia can be considered self-evident. The degree of interaction largely depends on the historical period and the ethnic composition of the population of the area of research.

In the past, the influence of the Hungarian language in the region was very strong. In many cases, historical loanwords were incorporated into the vocabulary of other languages and have become indistinguishable.

But in all periods, there are also so-called doublets, where speakers use the name of something in several languages without being restricted in their conversation within the given environment: e.g., Russian “gorod” – Ukrainian “місто” – Hungarian “város”.

In settlements with a mixed population, or in the case of marrying into entirely Hungarian villages, people of other nationalities soon start speaking Hungarian. However, in places where Hungarian population no longer exists, the oldest people can still say a few prayers, recite some poems, and perhaps even speak a little Hungarian, since they still went to Hungarian schools (as well). Thus, in addition to the Russian, Romanian, Slovak and Roma words, there are also many Hungarian words in the language of the non-Hungarian speakers in Transcarpathia.

In this study we examine linguistic elements, which are known and used between the local non-Hungarian population. These words are being learned from the environment, since the local “po-zakarpatsky” dialect collects words from languages spoken in the area, thus, contains numerous Hungarian words as well. After the etimological examination of the words we mention the fact that the Hungarian loanwords adapt to the Transcarpathian Ukrainian dialects’ phonetical and morphological features with time. Due to this some words diverse from town to town in the area. Moreover, we give a few examples in this study to changes of meaning, more precisely to narrowing of meaning.

Key words: language links, multicultural environment, multilingualism, historical word borrowing, language change, doublets.

Взаємодія мов на території Закарпаття вважається очевидним явищем. Ступінь цієї взаємодії значною мірою залежить від історичного періоду та етнічного складу населення досліджуваної території. Закарпаття є прикладом мультинаціонального регіону, де багато мов і культур переплітаються, створюючи унікальний лінгвістичний ландшафт. Важливим фактором взаємодії мов є також соціальна та політична ситуація, яка часто змінювалася, залежно від правління різних імперій та держав.

У минулому вплив угорської мови в регіоні був дуже сильним. Це пояснюється не тільки географічною близькістю Угорщини, а й політичними й економічними зв'язками, які існували між Закарпаттям і Угорщиною протягом багатьох століть. У багатьох випадках історичні запозичення були інтегровані в лексику інших мов і стали її невід'ємною частиною. Поряд з угорською мовою, значний вплив на місцеву мовну ситуацію мали також російська, румунська та словацька мови.

Проте в усі періоди існують також так звані дублети, коли мовці використовують назву чогось кількома мовами, не обмежуючись при цьому в розмові певним середовищем. Це явище є результатом багатомовного середовища, в якому мовці в спілкуванні вільно переходять з однієї мови на іншу, залежно від ситуації та співрозмовників. Наприклад, російське «город» – українське «місто» – угорське «város» є яскравим прикладом дублету, який відображає багатокультурний вплив на мовне середовище.

У населених пунктах зі змішаним населенням або в разі одруження з особами з повністю угорськомовних сіл, представники інших національностей незабаром починають говорити угорською. У населених пунктах, де угорського населення більше не існує, найстарші люди ще можуть молитися кількома молитвами, декламувати деякі вірші та, можливо, навіть говорити трохи угорською, оскільки вони колись відвідували угорські школи. Таким чином, крім російських, румунських, словацьких та ромських слів, у мові неугорських носіїв Закарпаття використовується також чимало угорських слів. Це є свідченням того, як інші мови можуть проникати в локальні мовні системи і впливати на їхній розвиток.

У цьому дослідженні ми розглядаємо лексичні одиниці, які існують і використовуються в мові місцевого угорського населення. Ці слова засвоюються з навколишнього середовища, а оскільки місцевий закарпатський діалект містить лексеми з різних мов, поширених у регіоні, то, зокрема, у ньому представлені й численні угорські запозичення. У процесі етимологічного аналізу ми відзначаємо, що угорські запозичення поступово адаптуються до фонетичних та морфологічних особливостей закарпатських говорів української мови. Через це деякі слова варіюються залежно від населеного пункту або району, у якому вживаються. Крім того, дослідження містить декілька прикладів лексичних одиниць, котрі демонструють зміни свого значення, частіше – звуження значення.

Ключові слова: мовні зв'язки, багатокультурне середовище, багатомовність, історичне запозичення слів, мовні зміни, дублети, адаптація запозичень.

Bevezetés. A két-, háromnyelvűség megszokott jelenség Kárpátalján, hisz az egymással érintkező, közvetlen kapcsolatban élő népek kultúrájukban és nyelvükben is hatással vannak egymásra. Ez nemcsak az itt élő magyarokra, hanem a régió más nemzetiségű lakosaira is jellemző. Ha a kölcsönemek szempontjából vizsgáljuk a kárpátaljai magyar nyelvjárásokat, láthatjuk, hogy román nyelvi elemek főleg a Técsői, Rahói járás nyelvjárásaira, szlavizmusok a Rahói, Técsői, Nagyszőlősi, Huszti, Beregszászi, Munkácsi, Ungvári járás magyar nyelvhasználatára jellemzők.

A kutatók szerint a magyarok már a XII–XIII. század folyamán szoros gazdasági kapcsolatban álltak a kárpátaljai ukrán/ruszin lakossággal. A gazdasági, kulturális és nyelvi kapcsolatok nyomot hagytak mindkét nyelv szókészletében [12, 54–55.o.].

A történelem alakulása folytán Kárpátalján 1945 után a magyar nyelv használati helyzetei, ill. betöltött funkciókörei jelentősen leszűkültek. A társadalmi-politikai élet változásával a hivatalos ügyintézés, az egészségügy, közélet, munkahely, a szakképzés, az egyetemi oktatás nyelve az orosz lett, a XX. század 90-es éveitől az ukrán. Vannak olyan helyzetek, amelyekben az orosz vagy az ukrán nyelv használatára kényszerül rá a beszélő [8, 66.o.].

A kárpátaljai nyelvekbe bekerült hungarizmusokat vizsgáló szakirodalom csak kis részét képezni a nyelvi kontaktusokat értékelő szakirodalomnak. A magyar nyelvű szakírók közül a teljesség igénye nélkül mutatunk be néhányat a magyar szavak tematikai csoportosításai kapcsán.

A kárpátaljai ruszin nyelvjárások hungarizmusai vizsgálatának első ismert úttörője a 19. század végén **Csopey László** volt. A *Magyar szók a rutén nyelvben* [4, 293. o.] című tanulmányában az általa vizsgált anyagot több fogalom köré rendezte, végül a legtöbb szót tartalmazó csoportokat elkülönítette. Véleménye szerint az alábbi öt csoport tartalmazza a legtöbb magyar eredetű szót: 1) *törvényes és polgári élet*; 2) *katonaság*; 3) *műszerek, gazdasági eszközök, házi edények*; 4) *iparosok, ipari és kereskedelmi cikkek*; 5) *állás, foglalkozás, tisztség*. [4, 292-293.o.].

Szintén a 19. század végén végzett kutatást **Mazuch Ede** [14] az Ungvári Királyi Katolikus Gimnázium magyar és latin nyelv tanára, aki ered-

ményéről a Magyar Nyelvőrben számol be 1896-ban. Tanítványai szókincsét vizsgálva a rutén nyelvbe bekerült és ott aktívan használt magyar szavakat három fogalomkörbe sorolja: 1) *ruhaneműek*; 2) *gazdasági kifejezések*; 3) *bútorok és házi eszközök*.

Mokány Sándor szintén foglalkozott a kérdéssel. Kárpátalja másik szegletében, a máramarosi ukrán nyelvjárásban fellelhető magyar jövevényszavakat vizsgálja. A kutatás teljeskörű, hiszen az ügyintézés szakkifejezéseitől kezdve a katonai szaknyelven és a kereskedelmen át a hitéletig, a konyháig, a mezőgazdaságig felöleli az élet összes területét. Az osztályozása is hasonlóan részletes: 1) *rokon kapcsolat és megszólítások*; 2) *emberi tulajdonságok*; 3) *foglalkozási ágak*; 4) *munkaeszközök*; 5) *lakóhely; a ház és részei*; 6) *ruházat és lábbeli*; 7) *dísz tárgyak és szépségápolás*; 8) *ételek*; 9) *állatvilág, állattenyésztés*; 10) *növényvilág, földművelés*; 11) *a fa kitermelése, készletezése és tutajozása*; 12) *borászat*; 13) *vadászat és halászat*; 14) *természet*; 15) *közlekedési eszközök*; 16) *állami és társadalmi élet; közigazgatás, perrendtartás*; 17) *katonai szakkifejezések*; 18) *művelődés, iskola*; 19) *kereskedelem, számlázás*; 20) *mértékek*; 21) *dohányzás*; 22) *szórakozás és játék*; 23) *betegség, gyógykezelés, halál*; 24) *vallás, hiedelmek és szokások*, 25) *szitkok*. Elkülönít egy további csoportot, amelybe az egyéb kategóriájú szavakat sorolja, ide kerülnek *a kézi szövőszék és a rokka részeit* megnevező magyar kifejezések is.

Hasonlóan részletes és átfogó elemzést végez a témakörben **Lizanec Péter**, aki 1970-ben kiadott könyvében [10], több mint kétezer hungarizmust vizsgálva huszonkilenc fogalomkörből álló csoportosítást állít fel. Felosztásának főbb csoportjain belül elkülönít még néhány alcsoportot: *az életvitel szókincsének* (1. csoport) fogalomkörében például tizen-négy további alpontot találunk: *a ház a gazdasági épületekkel és részeivel; a szobák díszítése, bútor és más háztartási cikkek; világítás, kemence, tűzhely; ruha; szövet; a szövet, ruha és az ember részei; tisztálkodás; lábbeli és részei; házi edény; élelmiszerek és azok elkészítése; kekszfélek, különböző cukrászati termékek és azok elkészítése; italok és elkészítésük; rokonság, sógorság és családi kapcsolatok; hónapok*. A nyelvtudós szerint ez a legtöbb fogalom-

kör, ötszáz adatot sorol ide, ami az összes vizsgált szó egynegyede. A Lizanec -féle csoportosítás máig a legátfogóbb és legrészletesebb: 1) *Az életvitel szókinccse*; 2) *Emberi sajátosságok, tulajdonságok. Az emberek leggyakoribb cselekedeteinek megnevezései*; 3) *A kapcsolattartás módjai. Közlekedés. Híradás*; 4) *Mezőgazdaság*; 5) *Dohánytermesztés*; 6) *Természeti jelenségek. Domborzat, hegydomborzat, vízrajz*; 7) *Termelési szakszavak*; 8) *Népi meteorológia*; 9) *Kereskedelem*; 10) *Pénzügy(ek)*; 11) *Igazságszolgáltatás*; 12) *A társadalmi és politikai élet szókinccse*; 13) *Iskola, oktatás és irodai tartozékok*; 14) *Sport és különféle játékok*; 15) *Hadügy*; 16) *Egészségügy*; 17) *A népköltészet szókinccse*; 18) *Vallás, hiedelmek és szokások*; 19) *Enek, zene, tánc*; 20) *Növényvilág*; 21) *Szőlőtermelés*; 22) *Kertészet*; 23) *Erdészet és fafeldolgozás*; 24) *Állatvilág*; 25) *Az állatok tulajdonságai*; 26) *Vadászat*; 27) *Halászat*; 28) *Határozószók*; 29) *Segédzők* [10, 42–54.o.].

A kérdés az elmúlt évtizedekben is foglalkoztatta a nyelvészeket. Figyelemre méltó munkák jelentek meg magyarországi (Dezső László [5]; Lanstyák István [9]; Kniezsa István [7]) és kárpátaljai nyelvészek (Rot Sándor [6]; Horváth Katalin [6]; Kótyuk István [8]; Lizanec Péter [10; 11; 12; 16]; Beregszászi Anikó és Csernicskó István [2; 3]; Márku Anita [13]; Bárányné Komári Erzsébet [1]; Zékány Krisztina [16]) tollából.

Állíthatjuk, hogy a helyi ukrán nyelvjárásokban előforduló magyarizmusok között a lexikai átvételek tematikailag felölelik az élet minden területét. A szoros kapcsolat időtlen idők óta jelen van, s ez a nyelvi kölcsönzések szintjén is jelentős nyomot hagyott. A tipologizálás során a legmegfelelőbbnek Lizanec Péter felosztását tartottuk, aki a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban vizsgálva az ukrán/ruszin lexikai átvételeket [12], egy részletes csoportosítást közöl, amit alapul vehetünk a fordított folyamat, vagyis a magyar elemek ukrán nyelvjárásban történő előfordulásának elemzésekor is. A legtöbb adatot tartalmazó csoportok a következők:

1. A táplálkozással kapcsolatos szavak:

barack – *bárácká, báráckvá*, ukr: бороцквa – 'абрикос'. Pl: *Ся торта з бороцквов дуже добра. – Ez a barackos torta nagyon finom.*

hurka – *húrká, gúrká*, ukr: гурка – 'кров'янка'. Pl: *Дуже добра гурка сись раз ся получила. – Ez a hurka most nagyon jól sikerült.*

kifli – *kifli, kifléké*, ukr: кіфлики – 'рогалики – вид тістечка'. Pl: *Самі добрі кіфлики з малиновим лекваром. – A legfinomabb a málnalekváros kifli.*

krumpli – *krumpli*, ukr: крумплі – 'картопля'. Pl: *Давай пожариме крумплі з солонинов у неділю! – Süssünk krumplit szalonnával vasárnap!*

lekvár – *lekvár*, ukr: леквар – 'варення'. Pl: *На обід наробиме палачинти з лекваром. – Ebédre csinálunk lekváros palacsintát.*

2. Használati tárgyak nevei:

balta – *báltá*, ukr: балта – 'сокира'. Pl: *Рано підемо в ліс з балтов, оби зрубати дрова на зиму. – Korán kimegyünk az erdőbe fát vágni télire.*

kanna (nyelvjárási: **kanta**) – *kántá*, ukr: канта, кантув – 'каністра для бензину, бідон'. Pl: *Треба набрати канту бензину. – Meg kell szedni egy kanna benzint.*

korsó – *korsú*, ukr: коршув – 'бутиль, обплетений лозою'. Pl: *Се тобі подарок уд мене – коршув вина. – Ez ajándék neked tőlem – egy korsó bor.*

lavór – *lávor*, ukr: лавор – 'тазик'. Pl: *Цілий лавор чиршині съме назбирали. – Egy egész lavór cseresznyét szedtünk.*

létra – *léjtrá*, ukr: луйтра – 'драбина'. Pl: *Треба взяти луйтру та позбирати вино. – Kell egy létra és le kell szedni a szőlőt.*

3. Öltözködéssel kapcsolatos szavak:

bocskor – *bocskoré*, ukr: бочкори – 'старе взуття'. Pl: *Десь собі взяла такі бочкори? – Hol vettél ilyen bocskort?*

gomb – *gombécjá*, ukr: гомбиця – 'гудзик'. Pl: *Треба ми пришити гомбицю, бо удорвалася. – Fel kell varrnom a gombot, mert leszakadt.*

kalap – *káláp*, ukr: калап – 'капелюх'. Pl: *Калап долу! – Le a kalappal!*

kabát – *kábát*, ukr: кобат – 'пальто'. Pl: *Хочу собі купити якийсь світлий кобат на весну. – Szeretnék venni egy világos kabátot tavaszra.*

4. A társadalmi étellel, ügyintézással kapcsolatos lexémák:

bíró – *bíró*, ukr: биров – 'сільський староста'. Pl: *Нись будеме з бировом говорити. – Ma beszélni fogunk a bíróval.*

város – *város*, ukr: вариш – 'місто'. Pl: *Мукачово – майліниший вариш. – Munkács a legjobb város.*

legény – *leginy*, ukr: легінь – 'юнак'. Pl: *Який у вас уже легінь урус! – Milyen nagyra nőtt a legényetek!*

Ungvár – *Ungvár*, ukr: Унгвар – 'Ужгород'. Pl: *Треба зовтра поїхати в Унгвар. – Holnap Ungvárra kell utazni.*

5. Egészségügy:

kórház – *korház*, ukr: корхаз – 'лікарня'. Pl: *Вчора дідика привезли з корхаза. – Tegnap a nagyapát hazahozták a kórházból.*

orvos – *orvas*, ukr: орваш – 'лікар'. Pl: *Коли пуйдемо до орваши? – Mikor megyünk az orvoshoz?*

patikus – *patikáros*, ukr: патікарош – 'аптекарь'. Pl: *Патикарош дав ми файну мазь на ноги. – A patikus jó kenőcsöt adott a lábamra.*

6. Az **oktatással** kapcsolatos átvételek:

iskola – *oskola*, ukr: ошкола – 'школа'. Pl: *Йой, ти, марга ошколована!* – *Jaj, te, iskolázott marha!*

irka – *irká*, ukr: ірка – 'зошит'. Pl: *Не забудь ірки дома!* – *Ne felejtse otthon az irkát!*

táska – *táská*, ukr: ташка – 'сумка, портфель, пакет'. Pl: *Прійшла Наташа з ташков.* – *Natasa táskával jött.*

firkál – *firkáje*, ukr: фіркає – 'писати нерозбірливо'. Pl: *Щось мені нафіркав, що не гоннам прочитати.* – *Valamit firkált nekem, amit nem tudok elolvasni.*

7. **Közlekedés:**

kocsi – *kocsi*, ukr: кочі – 'причіп'. Pl: *Який у тебе кочі на тракторові?* – *Mekkora a traktorodon az utánfutó?*

ország – *ország*, ukr: орсаг – 'головна дорога'. Pl: *Жиеме на краю села, не доїзжая до орсага.* – *A falu szélén lakunk, nem kell az országútig elhajtani az autóval.*

bicikli – *bicigli*, *biciglja*, ukr: біцигли, біциглья – 'велосипед'. Pl: *Важе сорок з біцигльов.* – *Biciklivel együtt negyven kilót nyom.*

8. **Fogalmak (további csoportokra bontható):**

guta – *gutá*, ukr: гута, гута – 'нечиста сила'. Pl: *Гута би тя побилла!* – *A guta ütne agyon!*

marha – *márhá*, ukr: марга – 'дурень'. Pl: *Йой, ти марго!* – *Jaj, te marha!*

muszaj – *muszáj*, ukr: мусай – 'обов'язково (щось зробити)'. Pl: *Нусь мусай попораїти, бо субота, а в неділю уже гріх.* – *Ma muszaj kitakarítani, mert szombat van, vasárnap meg már bűn.*

picí – *picickij*, *picicko*, ukr: піцицький, піцицько – 'маленький, мало'. Pl: *Та давай лиш піцицько із їджд!* – *Na, gyerünk, csak egy picit egyél!* *Такий піцицький малий.* – *Olyan picí gyerek.*

szegény – *szegény*, ukr: сегінь – 'бідолоха, померлий'. Pl: *Іван сугінь, такий хворий.* – *Szegény Iván olyan beteg.*

szerecsse – *szérencsá*, ukr: сиринча – 'удача'. Pl: *Божя сиринча, що так ся стало.* – *Isteni szerecsse, hogy így történt.*

fajta – *fájtá*, ukr: файта – 'родина'. Pl: *Ти з якої файти?* – *Melyik fajtaból (családból) vagy?*

9. **Intézmények, épületek:**

kocsmá – *korcsmá*, ukr: корчма – 'буфет, паб'. Pl: *Сидів до ночі у корчмі.* – *Éjszakáig ült a kocsmában.*

nyárikonyha – *nyáriká*, ukr: няріка – 'літня кухня'. Pl: *Занеси канту з молоком у няріку!* – *Vidd be a tejeskannát a nyárikonyhába!*

patika – *pátiká*, ukr: патика – 'аптека, ліки'. Pl: *Есе мені патика на жолудок.* – *Ez nekem gyógyszer a gyomromra.*

bolt – *bovt*, ukr: бовт – 'магазин'. Pl: *У бовті даром не дают.* – *A boltban ingyen nem adnak semmit.*

10. **Foglakozások, mesterségek, tisztségek:**

boszorkány – *boszorkányá*, ukr: босорканя – 'відьма'. Pl: *Така, ги босорканя.* – *Olyan csúnya, mint egy boszorkány.*

gazda – *gázdá*, ukr: газда – 'господар'. Pl: *Ко газда у сюї хижі?* – *Ki a gazda ebben a házban?*

koldus – *kódus*, ukr: коудуш – 'жебрак'. Pl: *Убратиш, ги коудуш.* – *Úgy öltözik, mint egy koldus.*

szakács – *szakácská*, ukr: сокачка – 'кухарка (на весіллі)'. Pl: *Треба нам пару сокачок, бо скоро свадьба буде.* – *Kell nekünk néhány szakácsnő, mert hamarosan lakodalom lesz.*

11. **Tevékenységek (további csoportokra bontható):**

ásni – *ársuváté*, ukr: аршувати – 'копати'. Pl: *В кирті треба поаршувати і посадити крумплі.* – *A kertet fel kell ásni és bevetni a krumplit.*

bírni – *biruváté*, ukr: бирувати – 'могти'. Pl: *Не бируву уже, сесе дуже тяжко.* – *Már nem bírom, ez nagyon nehéz.*

bizni – *bizuváté*, ukr: бізувати – 'надіятися'. Pl: *Я на тебе бізую.* – *Én bízom benned.*

költeni – *kélytuváté*, ukr: кильтувати – 'тратити гроші'. Pl: *Кімь тільки будеш кильувати гроши, та нич у тя не обстане.* – *Ha így fogsz költekezni, semmid sem marad.*

sétálni – *sétálováté*, ukr: шийталовати – 'гуляти'. Pl: *А чого она шийталує усе, а не робить?* – *Miért sétál mindig, nem pedig dolgozik.*

Az átvételek sajátosságai. A magyarizmusok között a legtöbb a közvetlen lexikai átvétel. Ezek a magyar eredetű szókészleti egységek a kárpátaljai ukrán mondatban két típusba sorolhatók attól függően, hogy a helyi ukrán nyelvjárások hogyan követik a magyar nyelvi formát.

Az *első típusba* azok a szavak tartoznak, melyeket a kárpátaljai ukrán nyelvjárásokban a szó eredeti hangalakjának a megtartásával használnak. Például:

balta – *báltá*, ukr: балта – 'сокира'. Pl: *Рано підеме в ліс з балтов, оби зрубати дров на зиму.* – *Reggel kimegyünk az erdőbe tüzelőért télire.*

bácsi – *bácsí*, ukr: бачі – 'дядько'. Pl: *Дюрі бачі, давном вас не відів!* – *Gyuri bácsi, rég láttam!*

hurka – *gurká*, ukr: гурка – 'кров'янка'. Pl: *Дуже добра гурка сись раз ся получила.* – *Nagyon jó hurka sikerült most.*

A *második típusba* azokat az átvételeket soroljuk, amelyek az átvevő nyelv hatására módosultak. Itt érdemes további alcsoportokat elkülöníteni a módosulás típusa szerint, hiszen ezeknek a szavaknak egy

jelentős része beleolvad annyira az adott ukrán nyelv-járásba, hogy egy idő után ugyanolyan toldalékokat vesz fel, mint a többi ukrán szó. Ha esetleg valamelyik magyar hang gondot okozna a kiejtésben (ö, ő, ü, ú), hanghelyettesítéssel, az esetlegesen nehezebben kiejthető mássalhangzókat vagy mássalhangzótorlódásokat legtöbbször kiesés, rövidülés, hasonulás és összeolvadás különböző módjaival oldják meg.

bánik – *bánuváté*, ukr: банувати – ‘шкoduвати’. Pl: *Ой ти біла білявино, вже така не будеш; Не хотілась за ня їти – Банувати будеш.* (népdal) – *Jaj, már ilyen hatvas nem leszel, nem akartál hozzám jönni, bánni fogod.*

gomb – *gombécjá*, ukr: гомбиця – ‘гудзик’. Pl: *Треба ми пришити гомбицю, бо удорвалася.* – *Fel kell varrnom a gombot, mert leszakadt.*

kapu – *kápurá*, ukr: капурá – ‘ворота’. Pl: *Скоро одкривайте капурó, гости прийшли!* – *Gyorsan nyissátok a kaput, jönnek a vendégek!*

palacsintasütő – *palacsintovka*, ukr: палачинтовка – ‘пательня’. Pl: *Жарені крумпли у палачинтовці суть.* – *A sült krumpli a palacsintasütőben (serpenyőben) van.*

A következő csoportba tartozó szavak kisebb része mind a szláv nyelvekben, mind pedig a magyarban idegen elem, leggyakrabban latin, német, francia stb. jövevényszó, a helyi idősebb ukránok pedig esetenként még mindig a magyaros hangzású formát részesítik előnyben. Például: *diploma* – az ukrán *diplom* (ukr. диплом ‘ua’) helyett. Az alábbiak is ide tartoznak:

bicikli – *bicigli*, ukr: біцигли – ‘велосипед’. Pl: *Пої нись возитися на біциглях!* – *Gyere ma biciklizni!*

rizkása – *riskása*, ukr: рішкаша – ‘рис’. Pl: *Зроблю собі рішкашу з молоком.* – *Készíték magatnak tejbekását (rizkását tejjel).*

Nem ritka, hogy a magyar átvétel és az ukrán megfelelő között jelentéstani, stilisztikai, vagy csupán hangulati különbség van. Például:

bagó – *bágó*, ukr: багов – ‘тютюн’. Pl: *Йдеме покурити багов.* – *Megyünk, rágyújtunk egy bagóra (cigaretára).*

bajlódik – *bajlúváté*, ukr: байлувати – ‘шось робити’. Pl: *Що байлуєш дома?* – *Mivel bajlódsz (mit csinálsz) otthon?*

Számos olyan elemmel kell számolnunk, amikor a szó csak egy bizonyos jelentésben használatos az új környezetben, az ukrán használó nem ismeri a többi jelentését az eredeti magyar szónak. Például:

bimbó – *bimbó*, ukr: бимбóу – ‘нерозсудлива людина’. Pl: *Такий, гу бимбóу.* – *Olyan, mint egy bimbó (buta ember).*

kifli – *kifléké*, ukr: кіфлики – ‘рогалики’. Pl: *Самі добрі кіфлики з малиновим лекваром.* – *A legjobb a málnalekváros kifli.*

ország – *ország*, ukr: орсаг – ‘центральна дорога’. Pl: *Лем не йди на орсаг!* – *Csak ne menj a főútra!*

szamár – *szomár*, ukr: сомар – ‘дурна людина’. Pl: *Tu, сомаре!* – *Te, szamár!*

fajta – *fajtá*, ukr: файта – ‘родина’. Pl: *Tu з якої файту?* – *Melyik fajtából (családból) vagy?*

haszon – *hoszen*, ukr: хосен, на хосен – ‘на здоров’я, на користь’. Pl: *На хосен тобі!* – *A hasznodra (javadra, egészségedre)!*

sárkány – *sárkány*, ukr: шаркань – ‘зла людина’. Pl: *Звідавим декотрих своїх цімборув, ош які у них тьоци, та казали, ош настояци шаркані.* – *Néhány cimborámat kérdeztem, hogy milyen anyósuk van, mind azt mondta, hogy igazi sárkány.*

Összegzőképpen elmondható, hogy a nyelvek és kultúrák keveredése jellemző színezet ad a kárpátaljai létnek.

A kétnyelvű / többnyelvű környezet hatásának tudható be, hogy az egymással kapcsolatot tartó, rokonságba kerülő kárpátaljaiak átveszik egymás szokásait, kultúráját, s ezzel együtt átkerülnek olyan nyelvi egységek is, amelyek nem okoznak bonyodalmat a további kommunikációban.

E hatások a nyelv minden szintjét érintik hangtani, alaktani, mondattani, szókészletteni vonatkozásokban egyaránt. A vázolt sajátosságok főként a beszélt köznyelv jellemzői.

Eltanultuk egymás nyelvét, keverjük is idehaza. De emellett továbbra is fontosnak tartjuk az anyanyelvhasználat terén az anyanyelvi kultúra színvonalának emelését, az igényes nyelvhasználat kialakítását a családon belül, az iskolákban, a magyar közösségekben.

IRODALOM

1. Bárányné Komári Erzsébet. A hungarizmusok fogalomköri csoportosítása a kárpátaljai ruszin irodalomban In: Hungaro-Ruthenica V. Szeged, 2011. 57–82.o.
2. Beregszászi Anikó és Cserniczkó István. Magyar értelmező kéziszótár: (majdnem) minden magyar szótára. In: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról.* Ungvár: PoliPrint, 2004. 127–138.o.
3. Cserniczkó István szerk. A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba. Ungvár: PoliPrint Kft., 2003.
4. Csopely László. Magyar szók a rutén nyelvben. *Nyelvtudományi közlemények* XVI, 1881. 270–294.o.
5. Dezső László. *A XVI–XVIII. századi kárpátukrán nyelvemlékek magyar jövevényszavai.* Budapest, 1989.

6. Horváth Katalin. A nyelvi kontaktusok tükröződése a nyelvjárási szókincsben. In: *Acta Hungarica*, VI. Ungvár, 1997. 18–19.o.
7. Kniezsa István. Magyar-szláv nyelvi érintkezések. In: Szekfű Gyula (szerk.). *A magyarság és a szlávok*. Budapest, 2000.137–152.o.
8. Kótyuk István. A kétnyelvűség és a kárpátaljai magyar köznyelv. In: *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I*. Budapest, 1991. 66–69.o.
9. Lanstyák István. Kölcsönszavak a magyar nyelv határon túli változataiban. In: Vörös Ferenc szerk. *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest–Nyitra–Somorja. 2005. 21–26.o.
10. Lizanec Péter. *Magyar-ukrán nyelvi kapcsolatok: a kárpátontúli ukrán nyelvjárások alapján*. Egyetemi jegyzet. Uzshorod, 1970.
11. Lizanec Péter főszerk. *A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára*. I–II. kötet. Ungvár: Kárpáti Kiadó, 2012–2013.
12. Lizanec Péter. Ukrán, valamint orosz elemek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban. In: *Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos gyűjteménye*. Ungvár –Budapest: Intermix Kiadó, 1993. 50–56.o.
13. Márku Anita. „По зăкарпáтськi”. Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár, 2013. 244 o.
14. Mazuch Ede. Magyar szók a hazai rutén nyelvben. *Magyar Nyelvőr* XXV, 1986. 298–299.o.
15. Rot Sándor. Amagyar-ukrán nyelvi kölcsönhatás. In: Balázs J. (szerk.), *Nyelvünk a Duna-tájon*. Budapest, 1989. 351–401.o.
16. Zékány Krisztina. Étellel, itallal kapcsolatos magyar lexikai kölcsönzések a kárpátaljai nyelvekben és nyelvjárásokban. Kenyér- és egyéb tézstafélék. In: *A Magyarságkutató Intézet évkönyve*. szerk: Bíró Csilla – Nagy Dóra, 2022. 481–496.o. DOI: <https://doi.org/10.53644/MKIE.2022.481> https://mki.gov.hu/assets/pdf/MKI_EVKONYV_2023_veg_compressed.pdf
17. П.М. Лизанець. Слов'янізми в угорській мові (говірках) як джерело для поглибленого дослідження історії праслов'янської та слов'янської мов. In: Петро Лизанець: Наукові праці (2001–2003) Т.21. Ужгород. С. 405–412.